УДК 81’11

Анастасія Чорній
(Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича)

КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСЕМИ «MEDIATE»

У статті вивчається поняття «медіація» крізь призму компонентного аналізу, зокрема денотативного та конотативного значень. Виокремлено параметри лексеми «mediate», що дозволяє сформувати широке значення цього терміна, беручи до уваги такі характеристики, як: суб’єкт, адресат, об’єкт медіації, мета та спосіб реалізації. Окремо звернено увагу на етимологічне походження лексеми «mediate» та її діахронний розвиток у межах наукових доробків загалом і філологічних зокрема.

Ключові слова: лексема «mediate», фасилітація, компонентний аналіз, конотативне значення, денотативне значення.

Анастасия Чорний. КОМПОНЕНТНЫЙ АНАЛИЗ ЛЕКСЕМЫ «MEDIATE»

В статье рассматривается понятие «медиация» в рамках проведения компонентного анализа, в частности изучения денотативного и коннотативного значений. Определены параметры лексемы «mediate», что позволило сформировать широкое значение этого термина, учитывая такие характеристики, как: субъект, адресат, цель, объект медиации и способ реализации. Отдельное внимание сфокусировано на изучении этимологического происхождения лексемы «mediate» и ее диахронического развития в рамках научных исследований вообще и филологических в частности.

Ключевые слова: лексема «mediate», фасилитация, компонентный анализ, коннотативное и денотативное значение.

Anastssiia Chornii. COMPONENT ANALYSIS OF THE LEXEME «MEDIATE»

The article deals with the concept “mediation” in the light of component analysis, especially denotative and connotative meanings. Defined limits of the lexeme “mediate” let us form broad meaning of this term taking into consideration the following characteristics: subject and parties of the process (addressee), object of mediation, the purpose and techniques of realization. Special emphasis is focused on the etymological origin of the lexeme “mediate” and its diachronic development in the context of scientific researches on the whole and philological in particular.

Key words: lexeme “mediate”, facilitation, component analysis, connotative meaning, denotative meaning.

Антропоцентризм у світі сьогодні сфокусований щодо можливих способів уникнення конфліктів, як міжнародних, так і локальних. Розвиток наукових досліджень, актуальність тематичних громадських проектів є віддзеркаленням потреб людини, а тому явища, які в певний момент набувають популярності в суспільстві, є безпосереднім результатом запиту на задоволення цих потреб.

Актуальність статті зумовлена необхідністю розкриття ключових елементів комунікації, що реалізуються в межах комунікативних аспектів процесу медіації, переговорного процесу з метою примирення сторін.

Мета статті полягає в дослідженні концепту «медіація», що розкривається через низку поставлених завдань, зокрема: визначити етимологічне значення терміна, розкрити взаємозв’язок конфлікту та лінгвістичних підгалузей, в межах яких вивчається конфлікт, розглянути диференціацію понять «фасилітація», «модерування» та «медіація», а також їх кореляцію в переговорному процесі.

Сьогодні увага звернена на мову у взаємодії з мисленням, поведінкою людини, залежно від чого є предметом галузевого мовознавства, зокрема психолінгвістики, когнітивної лінгвістики та ідеографічної лінгвістики. Основна ідея полягає в тому, що комунікація є незамінним елементом будь-якої науки, компонентом якої є особистісна взаємодія. Власне через спілкування реалізуються цілі тих чи інших задумів.

Терміни «фасилітація», «медіація», «переговори» спочатку вивчалися в межах таких наук, як психологія, конфліктологія. Передусім, такими вченими, як Т. Бентлі (T. Bentley), Д. Чілберг (J. Chilberg), Б. Дік (B. Dick), Л. Харт (L. Hart), Д. Хантер (D. Hunter), Д. Стюарт (D. Stewart), в контексті педагогічної взаємодії – В. Гінецинським, Я. Коломенським, А. Реан, В. Ширшовим, в межах навчання і спілкування – І. Жижиною, Е. Зеєр, В. Смірновим, К. Роджером. Пізніше коло актуальних питань поняття «медіація» вийшло за межі лише психології і почало розглядатись у працях юристів Н. Дараганова, О. Іщенко, Г. Огренчук, В. Кабанець.

Термін «фасилітація» (англ. facilitate – полегшувати, сприяти, допомагати) увів американський педагог та психотерапевт К. Роджер, який розглядав його як тип навчання, під час якого змінюється традиційна позиція педагога на партнерську, що сприяє розвитку студентів, впливає на освітні структури і сприяє їх удосконаленню та гнучкості [1, с. 125].

Сьогодні в межах конфліктології термін «фасилітація» визначають як організацію в групі процесу колективного розв'язання проблем, відповідно керує цим процесом фасилітатор (ведучий, головуючий), метою якого є організація ефективної роботи на засадах гуманізму, особистісного саморозвитку, конструктивної взаємодії [5, с. 136]. Таким чином, термін «фасилітація» не втратив своїх первинних характеристик, хоча і дещо модифікувався у значенні.

Поняття «медіація» набуло популярності в середині 20 століття, де «медіація» як термін почало активно застосовуватись у працях не лише психологів та юристів, але й біологів, літературознавців, філологів-перекладачів.

У літературознавстві медіація – прийом, через який автор поєднує потойбічне життя із життям, змальованим у тексті, здебільшого за допомогою явищ природи чи героїв, наділених надможливостями. Перекладачі розглядають медіацію як спосіб передачі або ж інтерпретування інформації.

Разом із цим варто звернути увагу, що частіше, незважаючи на таку поліфонію інтерпретацій терміна «медіація», риси медіації в наукових галузях, у яких конфлікт не є предметом науки, співпадають з етимологічним значенням самого поняття «медіація», що вперше виникло наприкінці 14 ст. і означало «поділ по середині» («a division in the middle»). Пізніше, в 1540 роках, з'явилась дієслівна форма, яка набула спочатку значення «бути посередині», а згодом, на початку 17 ст., трансформувалась у «діяти як медіатор» [14].

Цікавим є те, що, незважаючи на, здавалося б, значність у формуванні іменникової концептуальної одиниці, сьогодні, попри те, що в англійській мові загальнопоширеним є поняття «*mediation*», у словникових добірках незрозумілим залишається визначення понять «*mediacy*» та «*mediateness*», які в одному випадку формують синонімічні пари, а в іншому є семантично різноплановими одиницями.

Вартим уваги залишається і факт наявності/відсутності тієї чи іншої морфологічної форми (іменникової, дієслівної чи прикметникової), хоча, зважаючи на етимологічну складову, мали б зберігатись як дієслівна, так і іменникова форми.

Для аналізу використаємо наступні англомовні словники: D1 – The AmericanHeritage Dictionary of the English Language [17]; D2 – Cambridge Dictionary online. Free English Dictionary and Thesaurus [7]; D3 – Collins English Dictionary [8]; D4 – MacMillan Dictionary [12]; D5 – Longman Dictionary of Contemporary English [11]; D6 – Merriam-Webster's Online Dictionary [13]; D7 – Oxford Advanced Learner's Dictionary [15]; D8 – Oxford Dictionaries [16]; D9 – Random House Webster's Unbridged Dictionary [9]; D10 – The Wordsmyth English Dictionary: Thesaurus [18]; D11 – Webster's Seventh New Collegiate Dictioary [20]; D12 – Ultralingua [19]; D13 – WordNet 3.0, Farlex clipart collection [21] (див. табл. 1).

Таблиця 1

Лексеми *медіювати* та *медіація* у словникових статтях[1]

	NOUN			**ADJECTIVE**				**VERB**
	mediation (N1)	***mediacy (N2)***	***mediateness (N3)***	***mediative A1***	***mediatory A2***	***mediatorial A3***	***mediate A4***	***to mediate (V)***
D1	+			+	+		+	+*
D2	+							+*
D3	+*(~V)	+*(≤N1)	+	+	+	+	+*(~N1)	+*
D4	+*							+*
D5								+*
D6	+*(~V)	+		+	+		+*	+*
D7	+*							+*
D8	+*	+*(N3/~V)	+*(N2/~V)	+*(~V)	+	+*(~N1;MR)	+*	+*
D9	+*(~V)	+*(~V)	+	+(=A2)	+*(~N; ~V)	+*(~MR)	+*	+*
D10	+*(~V)			+	+		+*	+*
D11	+*(~V)	+*(~V)		+*(~N/A2)	+*(~N/A1)		+*	+*
D12	+*	+*(N3/~V)	+*(N2/~V)			+*(~MR)	+*	+*
D13	+*	+*(N3/~V)	+*(N2/~V)		+*(~N)	+*(~MR)	+*	+*

Можна констатувати, що дієслівна форма *to mediate* є найбільш уживаною в сучасній англійській мові (наявна у всіх використаних словниках), а також застосовується у поясненнях, виражених іменником чи прикметником.

Іменникова форма, згадана у 12 із 13 словників, протлумачена в 10 із 13, при цьому в 4 випадках із вживанням дієслівної форми *to mediate*. Окремо варто зосередити увагу на поняттях *mediation*, *mediacy* та *mediateness*. Усі 3 варіанти є похідними від дієслова, проте, зважаючи на афіксальний спосіб словотворення, кожен із них набуває свого індивідуального значення.

Прикметникова форма представлена в 4 варіантах, 9 разів згадується у словниках, найбільш дефініційована форма *mediate* (7 разів), *mediatorial* визначена 5 разів, причому у всіх випадках зауважена приналежність до характеристики особи медіатора, та *meditative* і *mediatory*, які згадуються 7 разів і характеризують процес медіації.

Окремо слід зауважити і віддієслівний похідний прикметника – *медіативний*. Беручи до уваги те, що медіативні стратегії – це стратегії, застосовані медіатором у процесі комунікації, «медіативний», що стосується медіатора, має форму *mediatorial.* Тому при аналізі медіативних стратегій послуговуватимемось надалі такими словосполученнями, як ***mediatorial strategies*** та ***strategies of mediation.***

Виходячи із вище проаналізованого, можемо стверджувати, що, незважаючи на етимологічне номінативне походження поняття «медіація», а також поширене застосування у практиці самого прийому медіації для вирішення конфліктів, його характерні особливості представлені в дієслівній формі *to mediate*, що є еквівалентною українській – проводити медіацію або ж медіювати.

Сучасні методи вивчення вербалізованих концептів охоплюють цілу низку різноманітних методик, найбільш апробованою серед яких є методика концептуального аналізу, що об'єднує в собі методи дистрибутивного, контекстуального та компонентного аналізів [4, с. 103].

Так, прототипічна структура концепту «медіація» складається з ядра, яке утворює дієслово *to mediate*. Зважаючи на етимологію дієслівної форми *to mediate*, детально

1

Позначки та скорочення (+ згадується у словнику, *- наявне тлумачення, = однакові за значенням, ≤ наближені поняття, ~ пояснюється через відповідну форму, MR – медіатор).

розглядаємо її значення крізь призму комплексного концептуального аналізу із застосуванням методів дистрибутивного та компонентного методів. Ці аспекти дозволять встановити закономірності внутрішньої організації концепту, виявити його елементи і встановити зв'язки між ними.

Найбільш поширеним методом, що застосовують у когнітивній лінгвістиці, є компонентний аналіз. Компонентний аналіз – це система прийомів лінгвістичного вивчення значення слів, суть якої полягає в їхньому розщепленні на складові компоненти, які називаються семами, семантичними множниками і, зрідка, маркерами [2, с. 82] та поєднується з дефініційним аналізом.

Тлумачення дієслова *to mediate* представлено в словниках щонайменш із двома значеннями:

1. To resolve the differences (вирішувати суперечності);
2. To bring about an agreement (досягати згоди).

Виходячи із цього, архісемою дієслова *to mediate* є дія, спрямована на вирішення конфлікту. Це пояснюється тим, що і *to resolve* і *bring about* є дієслова, які виражають дію, у той час як «*differences*» та «*agreement*» є елементами концепту «конфлікт». На думку Г. Д. Заньковської, лексема *differences* становить ядро концепту конфлікт [2, с. 85]. Тоді як *agreement*, за результатами дослідження О. В. Черненко , є одним із трьох концептів конфліктного дискурсу [6, с. 17].

Зважаючи на те, що компонентний аналіз проводиться із залученням синонімічного ряду назв концепту задля виявлення його ядра та периферії, вважаємо за доцільне окремо провести аналіз двох значень концепту і співставити їх за кількісними показниками щодо актуальності. При цьому виділятимемо загальні компоненти як такі, що об'єднують різні значення одного й того ж слова чи значення різних слів, які входять в одну і ту ж синонімічну групу або семантичне поле, та диференціальні компоненти, що розрізняють значення даних одиниць у межах аналізованої групи слів (див. табл. 2).

Таблиця 2

Частотний розподіл сем лексеми *mediate* у словникових визначеннях

	Denotative group												
synonymic group	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	D11	D12	D13
to act										+		+	+
to arbitrate													
to be in the middle			+										
to bring about	+		+						+		+		
to conciliate													
to effect	+								+		+		
to intercede													+
to interpose													
to intervene			+					+					
to moderate													+
to reconcile	+										+		
to referee													
to resolve	+		+								+		
to settle	+								+		+		
to talk		+											
to try to end				+	+		+						
to umpire													
to work with	+					+					+		

Отже, із таблиці 2 видно, що в межах денотативного значення лексема *mediate* розглядається в кореляції із лексемою *bring about* (спричиняти). Архісемою дієслова *mediate*

є сема «вирішуватидопомагати вирішити конфлікт». Класемою є сема «дії», яка відображає загальне категоріальне значення цього класу дієслів.

У межах денотативного значення дієслів, що входять в синонімічний ряд лексеми *mediate*, виділено наступні семантичні параметри: об'єкт дії, суб'єкт дії, адресат дії, засіб дії та мета дії (див. табл. 3.1, 3.2).

Таблиця 3.1

Компонентний аналіз значення лексеми *mediate*
(параметри: об'єкт та спосіб реалізації)

synonymic group	**object**							**way of realization**						
	differences	**dispute**	quarrel	disagreement	argument	strike	result	**working with**	mediation	talking	reconciliation	removal of misunderstanding	compromise	trying to find things everybody can agree in something
to act	+	+												
to arbitrate														
to bring about											+	+	+	
to conciliate														
to effect														
to intercede														
to interpose														
to intervene		+												
to moderate														
to reconcile	+													
to referee														
to resolve	+							+	+					
to settle	+	+				+		+						
to talk														
to try to end			+	+						+				+
to umpire														
to work with		+			+									

Зважаючи на параметри частотності компонентних значень лексеми *медіація*, констатуємо, що ознаками медіації є «*parties in dispute*» (реалізує непорозуміння), об'єктом процесу медіації виступають «*differences*» (розбіжності), спосіб реалізації виявляється у «*working with*» (співпраці), метою є «*agreement*» (порозуміння), суб'єкт, який реалізує процес, є також «*intermediary*» (посередник).

Таблиця 3.2

Компонентний аналіз значення лексеми *mediate*
(параметри: ознаки, мета та суб'єкт дії)

synonymic group	**parties**									**objective**								**subject**		
	conflicting parties	two or more disputants	two separate people involved in disagreement	groups involved in disagreement	**parties in dispute**	two people	countries	groups	opposite sides	**agreement**	settlement	compromise	solution	reconciliation	truce	peace	accord	**intermediary**	medium	intermediate agent
to act					+					+				+				+		
to arbitrate																				
to bring about										+	+				+	+	+	+		
to conciliate																				
to effect																				+
to intercede																				
to interpose																				
to intervene					+					+				+						
to moderate																				
to reconcile																				
to referee																				
to resolve	+																			
to settle	+				+													+		
to talk			+	+						+			+							
to try to end						+	+	+		+			+							
to umpire																				
to work with		+							+	+	+	+								

Проведений аналіз показав, що найточнішим тлумаченням поняття «медіація» є «знаходити/спричиняти порозуміння через співпрацю із сторонами, між якими виникли розбіжності за участю посередника». Таке визначення засвідчує широке розуміння, оскільки не обмежується сферою застосування та процесуальними нормами, які врегульовують процес. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в проведенні комплексного концептуального аналізу лексеми *mediate* в межах конфліктного, розмовного дискурсів та дискурсу медіації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безлюдна В. В. Фасилітація спілкування іноземною мовою як інноваційний вид формування комунікативної компетенції студентів / В. В. Безлюдна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. – 2013. – № 14(2). – С. 82-86. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_14(2)__16.

2. Заньковська Г.Д. Компонентна структура концепту конфлікт (на матеріалі лексикографічних джерел) / Г. Д. Заньковська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна. – 2012. – Вип. 24. – С. 82-86.

3. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / А. П. Мартинюк. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 196 с.

4. Мунтян Л. В. Концептуальний аналіз та методи дослідження вербалізованих концептів / Л. В. Мунтян // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна. – 2013. – Вип. 33. – С. 103-105.

5. Фісун О. В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен / О. В. Фісун // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. – 2010. – Вип. 34. – С. 133–139. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_zntndr_2010_34_21.

6. Черненко О. В. Лінгвокогнітивні та прагматичні особливості дискурсивного втілення завершальної фази конфліктної взаємодії: (на матеріалі англомовної прози XX століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови» / О. В. Черненко. – К., 2007. – 20 с.

7. Cambridge Dictionary Online. Free English Dictionary and Thesaurus [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mediate

8. Collins Dictionary Online. Free English Dictionary and Thesaurus [Електронний ресурс]. – Режим доступу : :http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/mediate

9. Dictionary. com [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dictionary.com/browse/mediate?s=t

10. English Oxford Living Dictionary Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oxforddictionaries.com/ru/%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0

11. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ldoceonline.com/dictionary/mediate

12. MacMillan Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/mediate

13. Merriam-Webster’s Online Dictionary 11th Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.merriam-webster.com/dictionary/mediate

14. Online Etymology Dictionary by Douglas Harper / 2010-2016, link [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=mediate

15. Oxford Advanced Learner's Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/mediate?q=mediate

16. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.oxforddictionaries.com

17. The American Heritage Dictionary of the English Language [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ahdictionary.com/word/search

18. The Wordsmyth. The Premier Educational Dictionary-Thesaurus [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wordsmyth.net/?level=3&ent=mediate

19. Ultralingua dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ultralingua.com/onlinedictionary/dictionary

20. Webster’s Seventh New Collegiate Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://achive.org/details/webstersseventh00unse

21. The Free Dictionary by Farlex [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.thefreedictionary.com/

Стаття надійшла до редакції 12.12.2017 р.